

בס"ד, שמחזת תורה ופ' נח רנ"ט

וידברך* ה' אל משה לאמר נקום בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך, וידבר משה כו' החלצו מאתכם כו' ויהיו על מדין לתת נקמת הוי' במדין אלף למטה כו' לכל מטות ישראל כו'.² וצריך להבין מה שייכת מלחמת מדין להסתלקות משה, מה שתלה אותם * זב"ז, שאחר שינקום מהמדינים, אז יאסף אל עמו כו'. ומשמע מזה ב' דברים. הא', דמלחמת מדין הי' צ"ל ע"י משה דוקא. ולכן גם שנקנסה עליו מיתה, וכמ"ש קודם לזה בפ' פנחס³ עלה אל הר העברים כו' ונאספת כו' כאשר נאסף אהרן אחיך, ומ"מ המתין לו עד שילחום תחלה במדין, ולא הניחו מלחמה זו להיות אחר פטירתו כשארי המלחמות שהיו עתידים להיות ע"י יהושע, כי הי' צריך להיות המלחמה במדין ע"י משה דוקא, שהוא יפקוד אנשים לצבא כו' (וע"פ פשוט י"ל* דעד הכניסה לארץ נעשה הכל ע"י משה, וכמו מלחמת סיחון ועוג וחלוקת ארצם לראובן וגד כו'.⁴ ולכן גם המלחמה במדין הי' ע"י משה כו'. אמנם מ"מ נקום כו' אחר תאסף, משמע שיש קפיידא בזה שתהי' המלחמה בחייו דוקא כו'). ועוד משמע שע"י מלחמה זו נשלם שלימות שרש נשמתו, וז"ש שאחר שינקום ממדין יאסף אל עמו, וידוע דהסתלקות* הוא תכלית העלי', ובא דוקא בשלימות עבודתו בעולם, לאחר שגמר עבודתו כפי שנקצב לו עפ"י הדיעה העליונה, אז הוא עולה בתכלית העלי' בעת הסתלקותו כו'. ועז"א נקום בני ישראל מאת המדינים ואחר תאסף כו', שבזה נשלם שלימות שרש נשמתו בעבודתו בחייו שיעלה בעילוי אחר עילוי כו'. וכ"ז צריך להבין, למה הי' צריכה להיות המלחמה ע"י משה דוקא, ומהו שנשלם נשמתו על ידי זה כו'.

קיצור. מלחמת מדין שייכת למשה והסתלקותו.

ב) וגם צריך להבין בעצם ענין המלחמה במדין, דעיקר הכוונה* בזה היה לנקום נקמת בני ישראל מהמדינים, לא בכדי לרשת את ארצם, כי לפי הנראה מהכתובים,

וידבר וגו' החלצו: לכללות מאמר זה ראה לקו"ת פ' מטות ד"ה החלצו פ"א [פה, ד ואילך].

שתלה אותם: מדרש רבה ריש פ' מטות.

ונ"פ פשוט ר"ל: ראה רמב"ן עה"ת מטות ל"א ב.

וידוע דהסתלקות: ראה בסידור שער הל"ג בעומר [דש, ב ואילך].

דעיקר הכוונה: ראה רמב"ן מטות ל"א, כ"ג. בחי. ועוד. — ועפ"ז דמלחמת מדין לא הייתה בכדי לרשת את ארצם, סרה ג"כ

השגת הראב"ד על הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל ודלא כהכס"מ⁵. ואכ"מ.

ח"ב ע' תקצ ואילך (שהוא הנחה אחרת מד"ה הנ"ל שבלקו"ת מטות שבהערה ד"ה „וידבר וגו' החלצו“). לכמה ענינים המבוארים בהמאמר — ראה ד"ה החלצו תשמ"ט, תשמ"ז.

(2) מטות לא, א.ד.

(3) כז, יב"ג.

(4) חוקת כא, כג ואילך. מטות לב, ג.

(5) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 206 ואילך.

(1) מאמר זה נדפס בקונטרס בפ"ע בשנת תש"ט (וכמה פעמים לאח"ז) עם מראי מקומות והערות בשולי הגליון מכ"ק אדמו"ר. בהוצאה זו ניתוספו ע"י המו"ל מ"מ לפסוקים מחז"ל וכו' (בהערות הממוספרות).

המאמר מיוסד, כנראה, על ד"ה וידבר משה גו' החלצו במאמרי אדמו"ר האמצעי מטות ע' אתשלט ואילך — שמיוסד, כנראה, על ד"ה החלצו במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו

לא ירשו את ארץ מדין. דמה שירשו בני גד וראובן וחצי שבט מנשה הי' מארץ סיחון ועוג, וכמו שפרש"י ע"פ⁶ עטרות ודיבון (ולדברי הרמב"ן בפ' בלק ע"פ⁷ זקני מדין, הי' מדין בכלל ארץ סיחון, ונמצא בכלל ירושת ארץ סיחון נכלל גם ארץ מדין. ולפ"ז צ"ל שלא נשלמה שלימות מלחמת סיחון עד שנלחמו במלכי מדין. ולא משמע כן מהפסוקים), כ"א עיקר הכוונה הי' לנקום כו'. וצ"ל בזה*, דבמאמר ה' למשה כתיב נקום נקמת בני ישראל כו', ומשה אמר לישראל לתת את נקמת הוי' במדין⁸. וצ"ל מהו ענין נקמת הוי', הלא לא עשו מדין רעה רק לישראל, וכמ"ש⁹ כי צוררים הם לכם כו', ועל זה אמר נקום נקמת בני ישראל כו', אבל מה שייך זה לשם הוי'. ואם מפני שחלק הוי' עמו¹⁰, וכתיב "יצרנהו כאישון עינו, כל הנוגע בהם* כאלו נוגע בבבת עינו כו', וממילא נקמת ישראל הוא נקמת הוי' כו', הנה באמת כן הוא*, אמנם ממה שפרט כאן לתת נקמת הוי' במדין, משמע שיש לזה שייכות בפרט לשם הוי', דהיינו דקליפת מדין הוא היפך ומנגד לגמרי לשם הוי'. ובמה שפעלו מדין והחטיאו את ישראל, שזהו פעולת והתפשטות קליפתם כו', פגמו בזה בשם הוי'. ועל זה אמר לתת נקמת הוי' במדין, לנקום מהם ולאבדם, שע"ז יתוקן הפגם כו'. ולכאורה אין זה מובן, מהו"ע המנגד דמדין לשם הוי', עד שאומר ע"ז לתת נקמת הוי' כו', דלכאורה, מה שיכול להיות פגם בשם הוי' הוא יותר מהז' אומות, שהן הז' מדות רעות, שהן לעומת זה דקדושה, כידוע¹², אבל מדין אינו בכלל הז' אומות כלל כו'. ועוד צ"ל מ"ש החלצו מאתכם, הי' צ"ל יחלצו, דהחלצו משמע כולכם, ולפי מ"ש מאתכם, שלא הלכו כולם למלחמה, רק אלף למטה, כמ"ש אח"כ, וז"ש מאתכם ולא כולכם, א"כ הול"ל יחלצו ולא החלצו, דמשמע שקאי על כללות ישראל, שיחלצו ויזדרזו למלחמה זו כו'. וגם מ"ש אח"כ אלף למטה כו' לכל מטות ישראל, הול"ל מכל מטות כו'.

נה

קיצור. ענין מלחמת מדין. מנגד לשם הוי'. קושיות בלשון הכתוב.

ג) **אמנם** כללות הענין הוא, דהנה, מדין הוא לשון מדון* ומריבה¹³, דזהו כל ענין קליפת מדין, שהוא הפירוד וההתחלקות, והו"ע שנאת חנינם ופירוד הלבבות, שהוא ההיפך לגמרי מסטרא דקדושה, שהוא בחי' האחדות דוקא. וכידוע שזהו עיקר ההפרש בין הקדושה לסט"א, דבקדושה הוא בחי' האחדות, וזהו כל עיקר היחוד דשם הוי', שהוא בחי' היחוד וההתכללות בחכ' ומדות דקדושה כו', דהגם שהם בחי' עשר ספירות, מוחין

וצ"ל בזה ... נקמת בני ... הוי': מדרש רבה ר"פ מטות.

הנוגע בהם: ע"פ זכרי' ב', י"ב.

באמת כן הוא אמנם: ראה שמו"א ב', י' במפרשים. ובלקו"ת פ' נשא ד"ה הוי' יחתו פ"א [כה, ג].

מדין הוא לשון נדון כו': ראה זח"ב ס"ח, א'. ובל"ת ובס' הלקוטים ר"פ יתרו (הובא במק"מ שם): מדין .. בקדושה הוא אהבה, ובקליפה איבה ומריבה.

6) שם, ג.
7) כב, ד.
8) ראה ד"ה הנ"ל תש"מ.
9) פינחס כה, יח.
10) האוינו לב, ט.
11) שם, י.
12) ראה תו"א מגילת אסתר צט, סע"א. מאמרי אדמו"ר הוקן תקס"ב ח"א ע' קסח. תקס"ה ח"א ע' תיד. סידור עם דא"ח קפט, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ס"ע ד ואילך.
וראה לקו"ש חכ"א ע' 229 ובהערה 39 שם.
13) ראה גם מאמרי אדמו"ר הוקן פרשיות ח"א ע' ש. תורת חיים יתרו עדר, ד. אוה"ת שם ע' תשכט.

ומדות כו', מ"מ, הם בבחי' יחוד והתכללות לגמרי, שז"ע השם הוי' שכוללם ומייחדם להיות בבחי' יחוד גמור כו'. ושרש ענין הקליפה הוא להיפך זה, בבחי' הפירוד וההתחלקות דוקא. וזהו מה שאמר יעקב יש לי כל¹⁴, לשון התכללות, ועשו אמר יש לי רכ¹⁵, לשון ריבוי ופירוד כו'¹⁶. וביעקב, הגם* שהיו ע' נפש, כתיב¹⁷ נפש לשון יחיד¹⁸. והיינו כנ"ל דבסט' דקדושה, הגם שיש ע"ס ג' שכליים וז' מדות (וזהו מספר ע' נפש יוצאי ירך יעקב, שהן ז' מדות כ"א כלול מיו"ד כו', כידוע¹⁹), ומ"מ הם בבחי' יחוד בתכלית כו', וכמשי"ת. ובעשו הי' רק ששה נפשות, וכתיב²⁰ נפשות לשון רבים, שהוא בבחי' הפירוד וההתחלקות כו'¹⁸. וכן הוא בשרשן בבחי' ספירות דתהו, שהיו בבחי' ענפין מתפרדין כו'²¹, שהמדות דתהו לא היו יכולים לסבול זה את זה, דחסד לא היתה יכולה לסבול מדת הגבורה, וכן גבורה את מדת החסד, ולכן כתיב בהם וימלוך וימת כו'²², כידוע שז"ע שבה"כ, שמזה נעשה ענין הפירוד בקלי' וסט"א. וז"ע קליפת מדין, שהוא המדון וריב בבחי' הפירוד כו', שזהו מה שנפל בשבירה מכללות ענין דתהו שהיו המדות בבחי' פירוד כו'. ולכן אין מדין בכלל הז' אומות, דז' אומות הכנעני והחתי כו' הם בהז"מ פרטיות, כל אחד במדה פרטית דתהו, כנעני חסד, חתי גבורה כו', כמ"ש בספר קה"ק²³, וכל אחד הוא קליפה פרטי' ממדה פרטי' דתהו, ומנגדת למדה פרטית דקדושה כו'. אמנם קליפת מדין אינה ממדה פרטית, כ"א מכללות ענין דתהו, שהו"ע הפירוד, שזהו הכלל שהי' בכללות דתהו שהיו בבחי' ענפין מתפרדין כו'. וזאת היתה סבת השבירה דתהו מה שנשתלשלו הז"מ רעות הוא מצד הפירוד שהי' בתהו, שזהו הסיבה כללית להשבירה דכלים דתהו כו'. וזהו"ע קליפת מדין למטה, שאינה בכלל הז' עממין, לפי שאינה במדה פרטית, כ"א בכללות דתהו שהוא הפירוד, שזהו שרש ומקור סיבת השבירה כו'.

קיצור. קליפת מדין ענינה מדון ושנאת חנם. ז' אומות – ז' מדות פרטיות.

ד) וזהו מה שקלי' מדין הוא שנאת חנם דוקא, שהשנאה אינה מצד איזה פרט, שגרם לו איזה רעה, או שהוא מנגד לו באיזה פרט, שאז היתה השנאה תלויה באיזה מדה פרטית, ואין זה מקלי' מדין בפרט, כ"א מה שנפל בשבה"כ ממדת הגבו' דתהו, שהוא הכעס והשנאה על מנגדו כו', ומפני שהוא מנגדו לכן מתקוטט ומריב עמו כו'. אבל ענין המדון והריב והשנאה דקליפת מדין אינו מצד איזה פרט, כ"א מפני שאינו יכול לסבול את זולתו, גם שלא ידעו כלל, ולא הי' לו שום מו"מ עמו כו', וא"א לו להתאחד עמו כו'.

וביעקב הגם כו': ראה ויק"ר פ"ד, ו' הובא בפירשי ויגש מ"י, כ"ז.

14) וישלח לג, יא.
 15) שם, ט.
 16) ראה אוה"ת תרומה ע' א'תקיד. סה"מ תרל"ג ח"א ע'
 17) ויגש מו, כ"רכז.
 18) ראה לקו"ת פ' ראה ל, א. מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"ב
 ע' לה. סידור עם דא"ח רסב, ב. אוה"ת במדבר ע' כא.
 19) ראה לקו"ת שם, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' (שם).
 רצא.
 20) וישלח לו, ו.
 21) ראה זח"א ככג, א.
 22) וישלח שם, לב ואילך (בדילוג). וראה עץ חיים שער הכללים פ"א. ועוד. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' א ואילך. תורת חיים בראשית ט, א ואילך. ובכ"מ.
 23) ראה שם בערכם אמורי יבוסים כנעני כו' (לקו"ש חכ"א

וזוהו הנק' שנאת חנם, שהוא שונא אותו חנם על לא דבר כו'. ולפעמים יש בזה ג"כ איזה פרטים, דהיינו שיש לו איזה טענה למה הוא שונא אותו כו', אבל זהו שבא אח"כ, והיינו שלא שהטעמים הפרטים הם סבת השנאה, רק שמצא לו תואנה ועלילה להצדיק את עצמו לפני זולתו לבד, אבל אינה אמיתית, כ"א השנאה הוא מצד שלא יכול לסבול את הזולת. והסיבה היא הישות שלו, שהוא חשוב בעיני עצמו, ובכלל ענין הישות והרגשת עצמו, שמרגיש א"ע מאד בכל פרט ופרט שלו כו', ולכן אינו יכול לסבול את הזולת כו', דמפני הישות שלו, אינו נותן מקום לזולתו, דהזולת בהכרח ממעט מציאותו, ולכן אינו יכול לסבול אותו. נמצא דעיקר הסיבה הוא הישות שלו, שעיי"ז נעשה לו הזולת למנגד, וההתנגדות אינו שמנגד לו באיזה פרט, כ"א במה שהוא נמצא, דבזה שנמצא מציאותו ה"ה ממעט הישות שלו, ובזה הוא מנגד לו ואינו יכול לסובלו כו'. ובסטרא דקדושה דעיקרו הוא ביטול, ה"ה בבחי' יחוד והתכללות, דלהיות שהוא בבחי' ביטול, ה"ה נותן מקום אל הזולת. וענין מה שנותן מקום היינו שהוא מקבל את הזולת ומתאחד עמו כו'. נמצא דבסט"א, מצד הישות, אינו נותן מקום לזולתו, והוא מנגד לו בזה שהוא נמצא, וזהו סבת הפירוד שאינו יכול לסובלו, ובסט"ד קדושה, מצד הביטול הוא נותן מקום אל הזולת, שמקבל אותו ומתאחד עמו כו'.

קיצור. שנאת חנם סיבתה הישות. הפרטים והטעמים באים אח"כ.

ה) **ובזה** יובן מה דקלי' מדין הוא מנגד לספי' החכ', דאי' במאו"א* מע' מ"ם אות י"ג וז"ל, מדין נק' הקלי' לקביל אבא עכ"ל. וכידוע דחכ' הוא בחי' הביטול, דז"ע חכמה, כח מה*, שהוא בחי' הביטול בתכלית באו"א כו', והחכ' פועל הביטול גם בהמדות, שז"ע בחי' שם מ"ה דתיקון בכלל כו', כמ"ש במ"א²⁴. ועמ"ש מזה באריכות בתו"ח ד"ה בראשית דרוש הב'²⁵. ולכן בחינת חכמה הוא בתכלית ההתכללות, וכמ"ש במ"א* על מאמר הזהר פ' קדושים ע"פ²⁶ אתם עדי, בענין התהוות האותיות בבחי' התחלקות, שזהו ע"י המדות דוקא, אבל מצד החכמה אין בחי' התחלקות באותיות כו', והיינו לפי שהחכ' היא בחי' מ"ה בתכלית הביטול, הרי הוא בבחי' תכלית האחדות וההתכללות. ואין זה סותר למה שבמקום אחר מבואר דראשית ההתחלקות היא בבחינת המוחין כו', וכמו שכתוב בתו"א סד"ה וקבל היהודים²⁷ בענין ויחן ישראל כולם כאיש אחד²⁸, שזהו דוקא מצד הרצון פשוט שלמעלה מהטעם ודעת, כי במוחין יש התחלקות, שאין דעותיהן שוות²⁹, שכל אחד ואחד מתחלק זה מזה, מצד השגת שכלו ובינתו ודעתו. וגם כל ענין המוחין הוא להגביל כל דבר, שעיי"ז תופס את הענין שכלי, כי כל תפיסא הוא ע"י שתופס בהו"ק של הדבר, וכמו"כ כל ענין שנתפס בשכל הוא לפי שהשכל מגביל

נז

דאי' במאו"א: עדי"ז בלקו"ת מהאריז"ל ר"פ יתרו ובס' הלקוטים שם.
 חכמה כח מה: זח"ג ל"ד, א'. הקדמת ת"ז בתחלתה. ת"ז תס"ה. תניא רפ"ג ועוד.
 וכמ"ש במ"א: הוספות לבאורי הזהר פ' קדושים [קלט, א ואילך].

27) צז, סע"ד ואילך. וראה אוה"ת שבעה ערה 18.

28) יתרו יט, ב ובפרש"י.

29) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לת, א.

24) ראה תורת חיים נח י, ד ואילך. ובכ"מ.

25) ז, ג ואילך.

26) ישע"י מג, י.

את הענין כו'. וגם כל ענין השכל הוא לחלק ולפרר כל דבר לריבוי פרטים דוקא כו'. א"כ הרי המוחין הם בבחי' התחלקות דוקא כו'. הנה כ"ז עיקרו במוח הבינה, שהוא בחי' השגה והבנה בבחי' תפיסא בשכל ממש, שאז בא הדבר בריבוי התחלקות דוקא כו'. אבל בבחי' החכמה, עם היות שהוא ג"כ מציאות שכל, מ"מ, אינו בבחי' תפיסא והשגה ממש, כ"א בבחי' נקודה כללית עדיין, למעלה מבחי' התחלקות לפרטים כו', כידוע ומבואר במ"א*. ועוד זאת, דבחי' התחלקות הזאת דחכמה ושכל, הרי תכליתה הוא ההתכללות דוקא. וכידוע שיש* ב' מיני התחלקות, הא', בחי' ההתחלקות שגורם לעשות הפירוד דוקא, וכמו התחלקות הכוחות העצמיים, שהן מחולקים בעצם זמ"ז, עד שאין להם קישור וחיבור והתכללות זה מזה, וכמו כח החסד העצמי וכח הגבורה העצמי הם בבחינת תכלית הפירוד וההתחלקות זה מזה כו', ואם יתגלו הכחות כמו שהן, לא יסבלו זא"ז כלל, כמ"ש במ"א³⁰. וז"ע ספירות דתהו למעלה, שנתגלו הספירות כמו שהן בפשיטותן בבחינת עקודים, ולכן היו בבחי' הפכים ומנגדים זל"ז לגמרי כו', כמ"ש במ"א³⁰. ואופן הב' הוא ההתחלקות שגורם ההתכללות דוקא. והיינו כשמחלקים ומפרידים דבר א' לריבוי פרטים, כי, שני דברים שהם מחולקים, ההתחלקות בהם הוא סיבת הפירוד כנ"ל, אבל דבר א' כשמחלקים אותו לריבוי פרטים, ההתחלקות הזאת הוא סיבת האחדות דוקא.

קיצור. מדין מנגד לספירת החכמה דענינה ביטול והתכללות. התחלקות דמוחין עיקרה בבינה וגורמת התכללות. דכחות העצמיים – גורמת פירוד. ודוגמתה בספירות דתהו.

ו) וביאור הענין הוא, דהנה, בכל דבר יש בו בהעלם דבר והיפוכו, גם הכחות העצמיים, יש בכ"א מהם ההתכללות מהכח ההפכי. והיינו מצד העצמות שלמעלה גם מהכחות עצמיים, דבהעצמות ישנם כולם בבחי' התכללות ממש. וכמו עצם הנפש שלמעלה גם מהכחות עצמיים הכלולים בו, ה"ה נושא בעצמו כל הכחות, ושם הם בבחינת התכללות ממש, שהרי אין שם כחות פרטים כלל, אף לא כמו הכחות העצמיים (שהם בלתי מציאות נכרת, ומ"מ הם בבחי' כחות כו'), ג"ן אינו שייך לומר שם, ומ"מ בהכרח לומר שהוא נושא כל הכחות, שהרי ממנו נמצאים כל הכחות כו'. וצ"ל שהם שם בבחי' התכללות ממש, שכולם הם דבר אחד ממש (כענין יחיד כו'³¹), בלי שום התחלקות כלל, איזה התחלקות שיהי' כו'. ומשום זה, גם בהכחות כמו שהם בבחי' פרטים, יש בהעלם בכל כח מהכח ההפכי, מצד ההתכללות שלהם שבבחי' העצמות כו'. וכמו שהוא בכחות הנפש, כמו"כ הוא בכל דבר, וכמו מים, יש בו בהעלם גם מיסוד האש, וכן באש יש מיסוד המים, אלא שהוא בהעלם מאד בתכלית ההעלם. וכמו שהוא בגילוי, הרי יסוד המים הוא מים לבד, וא"א להתחבר כלל עם האש, וכן האש א"א להתחבר עם המים, והיינו מפני

ומבואר במ"א: ראה ג"כ לקמן פכ"ב ואילך [ע' רמד ואילך].

וכידוע שיש: באריכות ע"ד מ"ש לקמן ראה בתורת חיים ד"ה בראשית (השני) פי"ט ואילך [יב, ד ואילך]. פ' נח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ז ואילך [ע, סע"א ואילך]. שם פ' שמות ד"ה ויאמר גו' מי שם פה [מד, ג ואילך].

שהאש שבמים הוא בתכלית ההעלם, שאינו ניכר כלל וכלל גם לעצמו כו', ולכן א"א לו משום זה להתחבר עם האש, להיות בהתגלות³² הוא מים פשוטים כו'. וכמו"כ הוא ביסוד האש כו'. אמנם, כשמחלקים את המים ומוציאים ממנו את האש שבו בגילוי, וכן בהאש מוציאים בגילוי את המים שבו, שז"ע מ"ש בס"י* הוציא אש ממים ומים מאש, אז יכולים להתחבר ולהתכלל יחד כו', כי האש שבמים עם המים שבאש יכולים להתחבר, ועי"ז מתחברים המים עם האש, כי המים, ע"י שמחלקים אותו לחלקים ומוציאים בו הכח ההפכי, עי"ז נחלש כחו, וכמו"כ האש, ע"י הפרדה וההתחלקות שמוציאים בו ההפכי, נחלש ג"כ, ואז יכולים להתחבר יחד כו'. ונמצא דההתחלקות הזאת היא דוקא סיבת ההתכללות כו'.

קיצור. בכחות העצמים, באש ומים, ובכל דבר, יש, בהעלם, גם מהיפוכו. ע"י ההתחלקות וגילוי העלם זה, יכולים להתכלל.

(ז) **והנה** כן הוא בההתחלקות שבחכ', שהוא מה שעושה ההתחלקות בכל דבר מושכל, שבתחלת התגלותו הוא כנקודה כללית בלי שום התחלקות פרטים (וממילא הוא הפכי מענין מושכל אחר, שנראה להיפך מדבר מושכל זה כו'), וע"י כח החכמה והשכל ה"ה מחלק את הדבר מושכל לריבוי חלקים ופרטים, שבו גם בכמה דברים הפכים ומנגדים, וכמשנת"ל שמצד העצמות יש בכל דבר התכללות היפוכו, וכמו"כ בכל ענין שכלי בהכרח שיהי' בו כמה ענינים שונים והפכים זמ"ז, וכשמחלק את השכל בטוב בהפרטים שבו, בהכרח שיבוא כל ענין שכלי בפרט בכמה תנועות שונות בענינים שונים זמ"ז, אלא שיש טעם ושכל וסכרא לכאו"א, או שזה הטעם והשכל האחד מחייב הדבר והיפוכו, שאז אינם מנגדים זל"ז, אדרבה, הם מחזקים ומסייעים זל"ז כו'. ועי"ז דוקא נתפס אצלו הענין בטוב מאד (זייער ריין און קלאַר), ותופס אותו מכל צד ופנה שבו כו'. וממילא יכול להתחבר ולהתכלל עם דבר מושכל אחר, שאינם הפכים זמ"ז, אדרבה, מסייעים זל"ז כו'. והכח הזה במוחין לחלק כל דבר לריבוי חלקים באופן שיתאחדו ויתחברו יחד כמה הפכים, זהו מצד הביטול שבהם. ועד"ד מארז"ל³³ לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, דדבר הקשה, מצד העביות והישות שבו, אין בו נטי' לשום צד, אבל דבר הרך, מצד הרכות שבו בעצם, יכול לנטות לכל צד כו'. ובדוגמא כזאת יובן בבחי' המוחין, שמצד הביטול שבהם ה"ה מחלקים כל דבר מושכל וכל גילוי אור לריבוי חלקים ופרטים רבים, שהו"ע הנטי' לכל צד, גם בחילוקים הפכים זמ"ז, ועי"ז מתכללים ומתחברים כל ההפכים להיות אחד כו'. וידוע שזהו אמיתית ההתכללות וההתאחדות, כאשר ריבוי פרטים מתאחדים זע"ז ומסייעים זל"ז, עד מבלי אשר ימצא ראש וסוף כו'³⁴, שה"ה מסייעים זל"ז, שזהו מה שמקבלים זמ"ז, שהענין הא' מכריח את השני כו', והוא אמיתית האחדות, שאין כאן הפכים כלל כו'. ולזאת, התאחדות זאת הוא הרבה יותר

נט

³² מ"ש בס"י: כן הוא גם בתו"ח שם ובכ"מ, וצ"ע מקומו. וראה בס"י פ"א: ארבע אש ממים. ובפ"ג מ"ב (דפוס מנטובה): שהאש נושא מים.

(34) ע"פ קהלת ג, יא. וראה לקו"ת ר"פ נצבים. סה"מ עטר"ת ע' קנ ואילך.

(32) בהתגלות: אוצ"ל: שבהתגלות. (33) תענית כ, א. וראה לקו"ת אמור לז, ד. מטות פז, ב.

מהתאחדות הכחות כמו שהן כלולים בהעצם, שההתכללות בהם הוא מפני שאינם ניכרים במציאות, אבל בעצם אין להם שום התאחדות והתחברות זע"ז, אדרבא, הם הפכים זמ"ז, ואם יתגלו יהיו מנגדים זל"ז כו' כנ"ל. אבל בכאן הם מתאחדים זע"ז, עד שאין כאן הפכים ומנגדים כלל, אדרבא, הם מחזקים ומסייעים זל"ז. הרי שבכאן הוא האחדות האמיתי כו'. ונמצא דההתחלקות שמצד המוחין הוא דוקא הגורם ההתכללות האמיתי כו'. וכן מה שמצד המוחין מה שאין דיעותיהן שוות, הרי בקדושה הוא שמתאחדין זע"ז, כמשי"ת. א"כ אדרבה, יש בזה יתרון מעלה, מה שריבוי פרטים מתאחדים ונעשים דבר אחד כו'. והו"ע היחוד דשם הוי', שיתאחדו הריבוי פרטים להיות אחד ממש כו', כנ"ל וכמשי"ת.

קיצור. התחלקות דמוחין גורמת התכללות ובאה מצד הביטול. אמיתת ההתכללות כשהפרטים אינם מנגדים ואדרבה מסייעים זל"ז.

(ח) **והנה** כ"ז הוא בסט' דקדושה, שיש שם בחי' הביטול, והוא סיבת ההתאחדות וההתכללות כו'. משא"כ בסט"א שהם בבחי' הפירוד לגמרי, והיינו מצד הישות שבהם כו' (דזהו עיקר ההפרש בשרשו בין ספי' דתהו לספי' דתיקון, דספי' דתהו היו בבחי' אנא אמלך³⁵ דוקא, אני ולא אחר כו'. וגם ענין המלוכה הוא בחי' ישות והתפשטות כו'³⁶. וזהו ג"כ הסיבה מה שהביטול שלהם הי' בבחי' רצוא לבד, ולא בבחי' שוב, כידוע ומבואר במ"א*, והיינו כידוע* שבחי' רצוא אינו ביטול אמיתי, כ"א הרגש עצמו כו', ועיקר הביטול הוא בבחי' השוב דוקא, וזהו³⁷ לא הי' בספי' דתהו, מצד הישות שבהם. ולכן היו בבחי' ענפין מתפרדין כו'. משא"כ בספי' דתיקון שהן בבחי' הביטול, ולכן עיקרן בבחי' שוב, שז"ע ההתיישבות שיש בתיקון, שהוא בחי' השוב להיות מתיישב בכלי דוקא כו', כידוע וכמ"ש במ"א. ומשבה"כ דתהו נעשה למטה מציאות הסט"א בבחי' יש ורע גמור כו'). וזהו סיבת הפירוד וההתחלקות כו'. וז"ע קלי' מדין, שהוא המדון והריב ושנאת חנם מאיש לרעהו, גם שלא עשה לו שום רעה כלל, ולא נגע בכל אשר לו, לא דבר וחצי דבר כו', וגם הוא אינו חורש רעה עליו כלל, רק שלא יוכל לסובלו, והוא שונא אותו בתכלית, עד שלא יכול לדבר עמו ולא להתערב עמנו בשום דבר, אף בדבר שבקדושה. והסיבה לזה הוא רק מצד הישות שלו אינו נותן מקום להזולת, והוא מנגד לו (אף שלא עשה לו שום רעה, ואין בו שום התנגדות פרטי נגדו) רק בזה שהוא נמצא בעולם, שבזה ה"ה ממעט ישותו, ומשום זה אינו יכול לסובלו, ושונא אותו, ומכ"ש שאינו יכול להתחבר עמו כו'. וכמו שנמצא בעו"ה בדורות האחרונים בכל מקומות מושבות בני"י, שיש חילוקי דיעות בכל דבר ובכל ענין מענינים הכללים, ובפרט בדברים שבקדושה (כמו בעניני הרבנים ושוחטים ועניני ביהכנ"ס וכדומה), שא"א להתאחד, אדרבא, מה שזה

ומבואר במ"א: ראה תו"א וישלח ד"ה ויקם בלילה גו' ויקח [כה, ב], ובתו"ח שם [קצג, ד ואילך]. והיינו כידוע: ראה ד"ה אחרי מות, רמ"ט [סה"מ תרמ"ט ע' רנט ואילך] ד"ה כי כאשר השמים, תרס"ו [המשך תרס"ו ע' קצד ואילך].

36 ראה גם ד"ה כשמן הטוב שנה זו (לעיל ע' קכב).

37 תהו: אוצ"ל: וזה.

35 ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' ז (בשם הזהר). דרמ"צ קסא, ב. קע, ב (בשם האד"ר). ובכ"מ.

אומר, אומר חבירו בהיפך, ומה שזה בונה זה מהרס. והחילוקי דיעות באמת הם פירוד לבבות, דמה שאומר בהיפך מזולתו, אין זה מצד ששכלו מחייב כן, כ"א אומר מה שהוא רוצה, ולא מצד הכרח השכל, ולמה הוא רוצה כך, זהו רק מפני שחבירו רוצה באופן אחר כו'. דהכלל הוא שצריך לרצות ולאמר בהיפך מזולתו, והיינו מצד הפירוד לבבות, שאינם יכולים לסבול זא"ז, ומשום זה הם מנגדים זל"ז כו' (ועיי' נפסד הענין הכללי הנצרך ומוכרח כו'. ואינם מביטים ע"ז כלל, כי העיקר הוא ישות עצמו כו').

קיצור. הפרש דספי' דתיקון ותהו – ביטול וישות שוב ורצוא. ישות סיבה לפירוד ושנאת חנם.

ט) **והנה** זהו ג"כ הסיבה מה שנצמח שנאה בין איש לרעהו בלי שום טעם ודעת, רק שלא יוכל לסבול את רעהו, ומביט עליו רק בעין רעה, עד שנמאס ונבזה בעיניו גם כל הטוב שבו, שמבטל ומבזה את עבודתו של רעהו וקיום התומ"צ שלו כו'. ואע"פ שלא עשה לו שום רעה מעולם, וגם הוא אינו חורש עליו לעשות לו רעה בפומ', רק שלבבו אינו שלם עמו, בלא טעם ודעת כו'. וז"ש³⁸ אמרו אחיכם שונאיכם כו', שאחיכם המה שונאיכם. דאח הוא ל' חיבור³⁹, והיינו גם כשאין דבר המפריד ביניהם כלל, ולכן נק' אחים, ל' אחות וחיבור, ומ"מ הם שונאים, בלי שום טעם ודעת, רק מפני שאינו יכול לסובלו כו'. וממילא אינו שמח בשלותו ובטובתו, ולהיפך, ישמח בלבבו ביסוריו ח"ו ר"ל, ועכ"פ לא יצטער ע"ז. אשר באמת צריכים להצטער על יסורי זולתו יותר מיסורי עצמו ר"ל, כי על עצמו יכול למצוא חשבון שמגיע' לו היסורים, ח"ו, מפני מעשיו הלא טובים, וכמא' רז"ל⁴⁰ אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו כו', וכשיפשפש באמת ודאי ימצא, או יתלה בעון ביטול תורה כו', וממילא לא יצטער עליהם, אדרבה, יקבלם באהבה, שזה תיקון לנפשו כו'. אבל על זולתו אינו יכול לעשות חשבונות כאלו, כי צריך לחשוב שבודאי הוא טוב בכל פרט, ולא ידון מעצמו על זולתו, כי בודאי הוא יותר טוב ממנו, וצריך לדון את כל אדם לכף זכות כו'.⁴¹ וממילא צריך להצטער מאד על צרת חבירו ויסוריו ר"ל, ויבקש רחמים עליו כו'. (ואם יודע באמת אשר לא טוב הוא, יגלה למוסר אזנו בינו לבין עצמו, ויוכיחו על מעשיו הלא טובים, שעיי' ישוב אל הוי' וירחמהו⁴², ושב חרון אפו ממנו כו'.⁴³) אבל כשאינו מצטער, וכ"ש ששמח ע"ז, הר"ז מצד שנאתו אליו, ששונא אותו חנם על לא דבר כו'.

סא

קיצור. שנאת חנם מביא שאינו משתתף בשמחת חברו ובצערו. ליסורי עצמו יכול למצוא טעם, משא"כ לשל חברו, שצריך לדונו לכף זכות.

י) **והנה** ביותר ימצא עון שנאת חנם בעוה"ר בעובדי ה', שכאו"א בונה במה לעצמו, הן בעסק התורה ע"פ דעתו ושכלו דוקא, וכמו"כ בעסק העבודה ע"פ חכמתו

40) ברכות ה, א.

41) ראה אבות פ"א מ"ו.

42) ישעי' נה, ז.

43) ע"פ ירמי' ד, ת.

38) ישעי' סו, ה.

39) ראה מתנות כהונה לקה"ר פ"ד, יג (הובא באוה"ת

שה"ש ח"ב ע' תקנב. ע' תקנו. סה"מ תרכ"ו ע' רכה. תרכ"ט ע'

קבו. תר"ל ע' רסט). לקו"ת ר"פ בהר (לת, סע"ג). ובכ"מ.

דוקא, ואינם מתאחדים ומתחברים זע"ז כלל. אשר באמת יסוד ועיקר גדול בעוסקים בתורה ועבודה, שיתחברו וידברו זע"ז, הן בעסק התורה, הלא ברזל* בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו⁴⁴, כי לא יכול לומר אשר כפי שכלו הוא האמת, וכששומע דעת חברו ומפלפלים זע"ז באמיתות, ה"ה באים לאמיתת הדברים. וכמו"כ בעניני עבודה, שמגלים נגעי לבכם זל"ז ומדברים בזה, שיש בזה כמה פרטי הטוב. הא', שיש כמה דברים שאינו מוצאם בעצמו (ער חאפט זיך ניט אליין) מצד אהבת עצמו, דעל כל פשעים תכסה אהבה⁴⁵, ומכ"ש על חסרונות במדות וכדומה, האהבה שהאדם אוהב א"ע בטבעו מכסה ע"ז, וחבירו מעוררו ע"ז. ועוד זאת, כשמגלה נגעי לבבו בדבור, הנה בעת שמדבר בזה, מצטער בנפשו מאד מזה הרבה יותר מכמו שהצטער מקודם, וממילא מתחרט בנפשו על כל הענינים הלא טובים, ועוקר רצונו מהם כו', שע"ז נתתקן הרבה כו'. שז"ע וידוי דברים, כידוע שהוא תיקון גדול לנפש החוטא, והיינו מפני שכשבא בדבור אז נוגע לו הדבר (עס רירט עם אָן) בפנימיות נפשו, שמצטער מאד ומתחרט כו'. ודוגמא לזה הוא מ"ש⁴⁶ דאגה בלב איש ישיחנה, וארז"ל⁴⁷ ישיחנה לאחרים, ואנו רואין שבעת שמדבר בצערו, אז יגדל צערו ביותר מכמו שהי' קודם, אמנם אח"כ נוח לו יותר (עס ווערט עם בעסער). וכמו"כ בעבודה, כשמדבר בעניני נגעי לבבו, בעת מעשה הוא מצטער יותר, ואח"כ נוח לו יותר, מפני שבזה מסיר הרבה מהנגעים והעוונות כו'. עוד זאת, כשמדברים יחד, ממציא כל א' עצות לזה איך לתקן, ועושים הסכם בקבלה על להבא לתקן מעשיהם שיהי' כך וכך כו', וההסכם אשר עושים שנים או רבים, יש לזה חיזוק הרבה יותר מההסכם שעושה בפ"ע כו'. ונמצא שההתחברות בעובדי ה' הוא טוב מאד בכמה פרטים כו'. וכ"ז הוא כשיש בו ביטול, ויכול להתאחד ולהתקרב עם זולתו, אבל כשהוא במציאות יש, ממילא אינו יכול לגלות כלל נגעי לבבו לזולתו כו', או שחושב את זולתו נמוך מאד, וא"כ איך יגלה לפניו את עניניו, ומה יועיל לו, דהיינו איזה תועלת יבוא לו מזולתו. והעיקר הוא, שבעצם אינו יכול להתאחד עם זולתו, הן בעסק התורה, שמעמיד על דעתו, וכפי דעתו ושכלו יחשוב שכן הוא האמת, וסברת זולתו אינו מקבל כלל לשמוע ולדון בזה באמיתית, בלי נטי' צדדית כו'. ואז אדרבה, כשמדבר יחד בענין שכלי, הם מתפרדים יותר, ונעשים מנגדים זל"ז יותר (וזה נעשה אצלו טענה אח"כ שאינו יכול להתערב ולהתאחד אתו, שהרי אמר כך וכך כו').

סב

קיצור. שנאת חנם בעובדי הוי'. תועליות דיבוק חברים והדיבור בלימוד ובעניני עבודה. סיבת הפירוד בעסק התורה.

יא) והנה כמו"כ בעניני עבודה אינם יכולים להתערב ולהתאחד, מפני שאינו מחשב כלל עבודת זולתו, ואינו חושב אותו לעובד, שנותן מגרעת בעבודת חברו, וימאס ויבטל את הטוב שלו. ומה שימצא בו איזה חסרון, אף גם בחיצוניות, שאינו נוגע לגוף ועצם העבודה כלל, יגדיל וירחיב הדבר, וידבר בזה הרבה, ויבזה אותו. ומכ"ש

הלא ברזל: מרמז לדרז"ל בתענית ז', א. הובא לקמן בד"ה איתא בוח"ג פ"ו [ע' ערה].

(46) שם יב, כה (ושם): ישחנה.

(47) יומא עה, רע"א.

(44) משלי כז, יז.

(45) שם י, יב.

כשנמצא בו איזה מדה לא טובה, אשר אין אדם צדיק כו'⁴⁸, יפסיק בשביל זה כל חלק הטוב שלו, שהוא כאין ואפס ממש, ויגדיל את הרע על הטוב ח"ו, עד שהוא אצלו כאילו אינו כו'. ובאמת אינו כן, דהרי מה שעובד את ה' בתפלה ועוסק בתורה וקיום המצות, הרי זה טוב, והרי זהו עיקר מלאכתו ועבודתו כל היום, שעוסק בתפלה ותורה כו'. ומה שנמצא בו מדה רעה, זהו לפי שלא נתקן עדיין, כי הרי עיר פרא אדם יולד⁴⁹, דמתחילת לידתו אינו מתוקן, כ"א זהו עבודתו כל ימי חלדו לתקן מדותיו, שעז"נ⁵⁰ ימי* שנותינו בהם שבעים שנה, בהם אותיות בהמה⁵¹, וקאי על המדות הרעות הטבעים של הנה"ב⁵², שעז"נ ניתן לאדם שבעים שנה לברר הז"מ רעות כו'⁵², וא"א לתקן הכל כאחת, רק מעט מעט אגרשנו מפניך כו'⁵³, שצריכים ע"ז ריבוי יגיעה ועבודה, עד שבמשך זמן, בריבוי עבודה בתפלה בהתבוננות באלקות ובהתגברות המדות של הנה"א, מחליש ומברר ומזכך את המדות טבעים דנה"ב כו', וכאשר הוא עובד ה' בטח יברר ויתקן מדותיו. ולפעמים צריכים ע"ז סיוע מזולתו, כי בעצמו, מצד אהבת עצמו, לפעמים אינו יודע מהמדה רעה שבו, וצריך חבירו לעוררו ע"ז ולהמציא עצות כו' כנ"ל, ואם הוא אוהבו באמת, צריך לעוררו ע"ז בינו לבין עצמו, שיתקן מדתו הלא טובה, וימציא לו עצה איך לתקן כו'. וכשאינו עושה כן, כ"א מבטל ומבזה ומשפיל אותו, ובפרט בפני אחרים, זהו הוראה על שנאתו אותו, ששונא אותו בלבו, ואינו חפץ כלל בטובתו (ולא בכללות הענין שיהי' עבודת הוי', כאשר כו"א צריך לרצות באמת שיהי' עבודת ה' בעולם, שזה חפץ ורצון ה' כו'), אדרבה כו'. והסיבה הוא מצד העדר עבודתו באמת, שהעבודה שלו אינו אמיתית כו', דגם שהוא עובד ה' בתפלה ותורה כו', מ"מ, אינה אמיתית בבחי' ביטול והנחת עצמותו, כ"א בבחי' ישות ובמורגש בעצמו כו'.

קיצור. הפירוד בעניני עבודה מטעמים שאינם צודקים. סיבתם שנאה והעדר עבודה אמיתית.

יב) והנה כאשר ידוע אשר בעבודה ישנם ב' אופני עבודה. הא', עבודה בשמחה, והיינו כשמשכיל ומתבונן היטיב בגדולת ה', הן בעוצם גדולתו בענין הבריאה יש מאין כו', כמ"ש במ"א, דלבד זאת מה שעצם ענין בריאה יש מאין הוא ענין נפלא שאין להאדם שום ציור ע"ז כלל כו', כמ"ש במ"א (עמ"ש מזה בד"ה שמח תשמח, רנ"ז, בתחלתו⁵⁴), עוד זאת יש בזה פלאות, דידוע דבריאה יש מאין הוא בבחי' ריחוק הערך. דזהו ההפרש בין עו"ע לבריאה יש מאין, דעו"ע הוא בחי' השפעה בקירוב, שהעילה מתלבש בהעלול, והעלול מרגיש את עילתו, ולכן העלול הוא בערך העילה כו', משא"כ בהתהוות יש מאין, שההתהוות הוא באין ערוך, וא"כ הוא ההשפעה בבחי' ריחוק הערך,

סג

שנו"נ יו"י: ראה לקו"ת פ' תצא ד"ה כי תהיינה לאיש [לח, א].

עטר"ת ע' תכה. תרפ"ו ע' נג. תש"ב ע' 113.
 52) ראה מקומות שצויינו בהערה הקודמת.
 53) משפטים כג, ל.
 54) סה"מ תרנ"ז ע' קעה.

48) ע"פ קהלת ז, כ.
 49) איוב יא, יב.
 50) תהלים צ, י.
 51) ראה סה"מ תרכ"ו ע' צז. תר"ל ע' קמב. תרל"ח ע' רכב.
 52) תלג. תר"ם ח"א ע' קפד. תרמ"א ע' תצט. תרנ"ז ע' קכא.